

ЕКОНОМІКА

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-01>
УДК 338.48(477):[616-036.21:578.834"2019"]

Наталія Володимирівна Барвінок

викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

вул. Садова, 2, Умань, 20300, Україна

barvinok.n@udpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6661-4780>

**ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ, СПРИЧИНЕНОЇ COVID-19,
НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ**

Метою написання даної статті є аналіз та оцінка впливу глобальної пандемії, спричиненої COVID-19, на діяльність туристичної індустрії в Україні загалом та в розрізі областей. В статті було розглянуто наслідки впливу пандемії COVID-19 на кількість туристичних агентств та туристичних операторів в Україні та було встановлено, що кількість туроператорів і турагентів в Україні у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зменшилась на 12,9%. В розрізі областей найпомітніше зменшення відбулось у Чернівецькій області – на майже 28%. Але варто відмітити, що в деяких областях зменшення кількості туроператорів і турагентів не відбулось, а в деяких їх кількість навіть зростає.

Було розглянуто наслідки впливу пандемії COVID-19 на кількість туристів, що обслуговувались туроператорами і турагентами, та виявлено, що їх загальна кількість зменшилась більш ніж вдвоє, тобто на 61,5%. Причому, найпомітніше зменшення туристів, обслугованих туроператорами і турагентами, відбулося в кількості в'їзних (іноземних) туристів – на 86,2%. З виїзними та внутрішніми туристами краща ситуація: їх кількість зменшилась на 61,5% та 57,2% відповідно. Оцінка даних кількості туристів, обслугованих туроператорами і турагентами, що подорожували з різною метою, дозволила встановити, що найбільша кількість туристів подорожує з метою відпочинку та дозвілля, незважаючи на загальне зменшення кількості туристів. Дослідження дозволило встановити, що в Україні у 2020 році в порівнянні з 2019 роком спостерігається значне зниження туристичних потоків, особливо іноземних, показники яких і попередньо були невисокими. Така ситуація призвела до зменшення кількості туроператорів і турагентів, що обслуговують туристів на ринку туристичних послуг.

Було окреслено напрями роботи, що можуть бути сприятливими для виходу туристичної галузі України з кризи спричиненої поширенням COVID-19. По-перше, підтримка внутрішнього туризму не дасть занепасти туризму в Україні загалом і забезпечить прибуток як туристичним підприємствам, так і в економіку України. По-друге, варто створити баланс між ціною та якістю туристичних послуг в Україні, які будуть доступними для місцевого населення та приносити дохід, що відіграватиме важливу роль у розвитку туристичної галузі України. По-третє, особливе місце в розвитку туризму сьогодення займає дотримання санітарно-гігієнічних умов та можливість менше контактувати туристам між собою, що буде привертати увагу туристів, які остерігаються поширення інфекцій. По-четверте, в умовах сьогодення варто активно впроваджувати Інтернет-технології для поширення рекламної інформації, що сприятиме більшій обізнаності туристів про туристичні послуги в умовах карантину.

Ключові слова: туристична індустрія, туроператори, турагенти, туристичні потоки, пандемія, COVID-19.

JEL Classification: L83; L84; O14.

Як цитувати: Барвінок, Н. В. (2021). Вплив пандемії спричиненої COVID-19 на діяльність туристичної індустрії в Україні. *Соціальна економіка*, 62, 7-19. <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-01>.

In cites: Barvinok, N. (2021). The impact of the COVID -19 pandemic on the activities of the tourism industry in Ukraine. *Social Economics*, 62, 7-19. <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-01>. (in Ukrainian)

Вступ. Сьогодні індустрія туризму є однією з найбільш швидко прогресуючих галузей господарства світу та має тісний взаємозв'язок з багатьма іншими галузями економіки, поєднуючи економічні, соціальні, культурні аспекти розвитку світової економіки. Туризм розглядається і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс, який охоплює засоби розміщення, індустрію харчування, розваг, транспорт, зв'язок та інше. Швидкий розвиток індустрії туризму в країні має безпосередній та опосередкований вплив і на інші галузі економіки, в яких прискорюється та посилюється обіг грошових коштів та посилюється.

Увійшовши в повсякденне життя майже третьої частини людей у світі, на початку XXI століття за обсягами доходів туризм посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. За даними Всесвітньої Туристичної Організації (UNWTO) туризм – одна з провідних галузей сучасного світового господарства, яка забезпечує близько 10% внеску у світовий валовий продукт.

Прес-реліз Світової ради з подорожей та туризму (WTTC) зазначає, що, кожна десята вакансія в світі пов'язана з туризмом, а загалом у галузі – близько 313 мільйонів робочих місць. За даними WTTC 2017 рік виявився одним з найуспішніших для туризму в історії, а туристична галузь створила близько 7 мільйонів нових робочих місць – 20% від усіх вакансій у світі (Укрінформ, 2020).

У 2020 році індустрія послуг, в тому числі і туризм України і світу в цілому зіткнулась із серйозним викликом в своєму розвитку – важкою кризою, пов'язаною із розповсюдженням нового смертельного вірусу COVID-19 по всій планеті. Пандемія спричинена поширенням вірусу COVID-19 дала поштовх для глобальної кризи, яка в свою чергу завдала значної шкоди багатьом сферам економіки, але найбільше постраждала сфера послуг, а відтак і туризм.

На розвиток туризму в країнах світу та в Україні безпосередньо мали негативний вплив як прямі, так і опосередковані обмеження. До прямих обмежень відносимо карантинні заходи, закриття кордонів, заборона відвідувати різного роду туристичні заклади, відміна авіаперельотів, які зменшили кількість туристичних споживачів і в'їзних, і виїзних, і внутрішніх. До опосередкованих обмежень, що негативно відобразились на розвитку туристичної галузі, відносимо всі заходи, які були введені в інших сферах, дотичних до індустрії туризму, таких як, готельний бізнес, ресторанний бізнес, транспортні перевезення, санітарно-лікувальні, медичні заклади, заклади розваг та інші.

Туристична галузь, як сфера економіки,

що має тісний взаємозв'язок з іншими сферами економіки та залежить від них, в період пандемії постраждала як окремо, так і опосередковано та потрапила до числа постраждалих секторів економіки країни і вимагає впровадження відповідних заходів щодо відновлення та підтримки.

Відтак метою даної статті є аналіз впливу глобальної пандемії спричиненої COVID-19 на діяльність туристичної індустрії в Україні загалом та в розрізі областей.

Для досягнення визначеної мети у дослідженні передбачено вирішення таких завдань:

- розгляд наслідків впливу пандемії COVID-19 на кількість туристичних агентств та туристичних операторів в Україні загалом і в розрізі областей;

- розгляд наслідків впливу пандемії COVID-19 на кількість в'їзних, виїзних та внутрішніх туристів;

- розгляд наслідків впливу пандемії COVID-19 на кількість туристів за метою подорожі;

- розробка напрямів підвищення рівня туризму в умовах світової пандемії COVID-19.

Об'єктом дослідження є чисельність туристів, туроператорів і турагентів в Україні в умовах пандемії COVID-19.

Предметом дослідження є вплив пандемії COVID-19 на зміни чисельності туристів і, як наслідок, зміни чисельності туроператорів і турагентів в Україні.

Огляд літератури. Теоретичні і практичні аспекти розвитку туристичної індустрії досліджували наступні вітчизняні та закордонні науковці: О. П. Савіцька (2013), В. Ф. Савченко та С. О. Стойка (2013), О. Г. Давидова (2015), Н. І. Штангеева та І. М. Поворознюк (2017), І. М. Кирилюк (2020), Т. П. Безсмертнюк (2021), F. W. Agbola, T. Dogru, U. Gunter (2020), A. Raki, D. Nayer, A. Nazifi, M. Alexander, S. Seyf (2021) та інші. Значну увагу дослідженням питання розвитку туристичної індустрії під час пандемії COVID-19 приділяє багато вчених, зокрема: A. S. Del Valle (2020), В. Бойко та Л. Бойко (2020), Н. І. Моїсеева, А. С. Лапченко та Г. Ю. Омельченко (2020), В. Do, N. Nguyen, C. D'Souza, H. D. Bui, T. N. H. Nguyen (2021), M. Škare, D. R. Soriano та Porada-Rochoń (2021), М. Мозолевич та М. А. Хмара (2021), І. М. Поворознюк (2021), С. М. Цимбалюк (2021), М. Самілик та О. Кубрак (2021), О. Гафська, О. Підвальна та Х. Боднарук (2021), Д. Тюріна (2021) та інші.

О. П. Савіцька (2013) зазначала, що метою розвитку туризму в Україні є створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища для розвитку цієї галузі, формування конкурентоспроможного

на світовому ринку вітчизняного туристичного продукту на підставі ефективного використання природного та історико-культурного потенціалу України, забезпечення її соціально-економічних інтересів і екологічної безпеки. Та вказувала на те, що туристична індустрія – це складова туристичної інфраструктури, яку формують усі туристичні підприємства та суб'єкти, що надають основні і супутні для туризму послуги. Це сукупність окремих елементів, які включають різні галузі обслуговування: невеликі ресторани, мотелі, готелі, будинки відпочинку, об'єкти пізнавального, лікувального, оздоровчого, спортивного, ділового призначення та забезпечують обслуговування перевезення і надання туристично-екскурсійних послуг (Савіцька, 2013).

В. Ф. Савченко та С. О. Стойка (2013) вказують на те, що розвиток туризму і туристичної індустрії в Україні гальмують наявні перешкоди, а ситуація, що склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням його необхідної якості (Савченко & Стойка, 2013).

Т. П. Безсмертнюк (2021) зауважує, що з урахуванням сучасних реалій, в Україні необхідно створювати оптимальні, раціональні та вигідні для розвитку туристичної діяльності нормативно-правові акти, постанови та закони. Нормативно-правове забезпечення туристичної сфери має спрямовуватись не лише на досягнення позитивного ефекту від реалізації функцій туризму та усунення можливих загроз для галузі, але й на оцінку рівня впливу відповідних чинників зовнішнього середовища, які в сукупності повинні створювати умови, сприятливі для подальшого розвитку туристичної діяльності в Україні (Безсмертнюк, 2021).

М. Шкаре, Д. Р. Соріано та Порада-Рошон (2021) в своїх дослідженнях зазначають, що світ стикається з надзвичайною глобальною ситуацією в галузі охорони здоров'я, соціального та економічного розвитку внаслідок пандемії COVID-19 (Škare, Soriano & Porada-Rochoń, 2021).

А. С. Дел-Вале зазначено, що туризм не був вільним від впливу на здоров'я, економіку та емоційність (2020) пандемією коронавірусу SARS-CoV-2, яка спричиняє хворобу, відому як Covid-19. Дослідник вказує на те, що суспільство йде до зміни парадигми, нового світу, і людство має його зрозуміти, прийняти і пристосуватися до цього. Зазначає, що у соціальній, сімейній та особистісній сфері шкала цінностей і сприйняття дійсності змінилося, і ця глобальна проблема, яка змушує людство не виходити з домівок, веде до пере-

осмислення ролі та роботи туристичного сектора (Дел-Вале, 2020).

І. М. Поворознюк вказує на те, що проблема розвитку підприємств індустрії гостинності під час пандемії стала актуальним завданням для власників підприємств, тому, що підприємства індустрії гостинності найбільш чутливі до кризових ситуацій в порівнянні з іншими галузями економіки. Тому, формування та реалізація антикризового управління на підприємствах індустрії гостинності повинна відігравати значну роль у подальшій їх ефективній діяльності (Поворознюк, 2021).

О. М. Мозолевич та М. А. Хмара (2021) в своїх дослідженнях зазначають, що туризм є одним із тих секторів всесвітньої економіки, що постраждав найбільше у зв'язку з обмеженнями на пересування. Що стосується наслідків пандемії COVID-19 у сфері туризму, то Україна перебуває у відносно кращій ситуації, ніж більшість країн світу з розгалуженою туристичною інфраструктурою. Це пов'язано з тим, що частка внутрішнього та виїзного туризму в Україні значно перевищує показники вхідного (іноземного) туристичного потоку. Дослідники вказують на те, що для відновлення повноцінного функціонування туристичної галузі України необхідно досягнути балансу між безпекою життєдіяльності та здоров'ям населення держави з урахуванням її економічних інтересів. А зробити це можливо тільки при державній підтримці туризму та підприємницьких ініціатив у даній сфері, поліпшенні сервісу, зокрема у сфері гостинності, та у посиленні популяризаційної компанії, зокрема в мережі Інтернет (Мозолевич & Хмара, 2021).

С. М. Цимбалюк (2021) зауважує, що в Україні сьогодні спостерігається значне відставання у темпах впровадження заходів на підтримку туристичного сектора, що ставить під серйозну загрозу конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку протягом прогнозованого періоду відновлення впродовж 2021 року і наступних років. За словами дослідника, головними факторами, які гальмують розвиток туризму в Україні, є несприятливість існуючих умов для підприємництва взагалі та туристичного зокрема, недосконалість та застарілість інфраструктури. Основною проблемою розвитку туризму являється слабке фінансування з боку держави та відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму – як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат). Пандемією COVID-19 змусила туристичний бізнес шукати інноваційні шляхи розвитку та діяльності. Для того щоб туризм відновився після кризи, необхідно покращення сервісу, зок-

рема у сфері гостинності, та посилення інформаційної компанії, зокрема в мережі Інтернет (Цимбалюк, 2021).

О. Графська, О. Підвальна та Х. Боднарчук (2021) в своїх дослідженнях зазначають про те, що в умовах нестабільності зумовлених пандемією COVID-19 внутрішній туризм отримує нові можливості для розвитку, які у більшості країн світу, у тому числі і в Україні, намагаються успішно використати для популяризації традиційних і нових дестинацій, підвищення якості послуг та розбудови інфраструктури. Оскільки основна мета туристичної політики сьогодні полягає у збереженні національного туристичного комплексу за умови гарантування максимальної безпеки туристів, доцільно вибрати шлях інтенсивного розвитку туризму в країні та спробувати подолати проблеми, які були притаманні туристичній сфері у допандемічний період. У вигіршній ситуації після пандемії може опинитися й український туристичний ринок, якщо вдасться підтримати внутрішній попит, не допускаючи при цьому різкого зниження рівня доходів населення (Графська, Підвальна & Боднарчук, 2021).

Методологія дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які дозволили комплексно підійти до вирішення поставленої мети та завдань. Для досягнення мети було використано діалектичний метод пізнання з метою вивчення і деталізації об'єкта вивчення та логічного узагальнення з метою систематизації основних принципів та понять. Для розгляду наслідків впливу поширення COVID-19 на туристичну галузь у світі та в Україні було використано методи аналізу, синтезу та порівняння. Для виявлення основних тенденцій розвитку туристичної сфери України було застосовано економіко-статистичний метод. Для наочного представлення матеріалів та схематичного зображення теоретичних та практичних результатів дослідження було використано графічний метод. Для розробки напрямів підвищення рівня туризму було застосовано системний та абстрактно-логічний метод. Для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків використано системно-структурний метод. Теоретичну базу дослідження складають наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління в сфері туризму, офіційні статистичні дані, результати власних наукових досліджень.

Основні результати. Туристична галузь входить до комплексу галузей економіки, що

включає засоби розміщення, заклади харчування, заклади культури та розваг, екскурсії, транспорт, страхування і т. д. Туризм – це не просто короточасні мандрівки, а високорентабельна індустрія, в якій тісно переплітаються економічні і соціальні аспекти. Пандемія COVID-19 неабияк вплинула на туристичну індустрію як в Україні, так і в світі загалом. До кінця першого кварталу 2020 року поширення вірусу призвело до зупинки міжнародних подорожей, негативно вплинуло на становище туристичної сфери, яка в багатьох країнах є основним джерелом зайнятості населення та доходів. Це призвело до проблем розвитку світової економіки. Загалом, подорожі та туризм є одними з найбільш постраждалих секторів із значним падінням міжнародного попиту на тлі глобальних обмежень на подорожі, включаючи повне закриття багатьох кордонів для стримування вірусу.

Початок 2020 року відбувся переломний момент у розвитку економіки багатьох країн світу, який залишив відбиток і на туристичній індустрії. Для запобігання поширення інфекції спричиненої COVID-19 країни світу здійснювали запобіжні заходи, вводили карантинні обмеження, закривали кордони, забороняли масове скупчення людей, та відвідування різноманітних закладів. Це призвело до закриття великої кількості туристичних об'єктів та скорочення потоків туристів, а в результаті, до погіршення фінансового стану.

Відповідно до випуску Всесвітнього туристичного барометру UNWTO, кількість міжнародних туристів скоротилася на 72% у січні-жовтні 2020 року в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року через повільне стримування вірусу, низьку довіру мандрівників і обмеження, що пов'язані з пандемією COVID-19.

У січні-жовтні 2020 року в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні відбулося зниження кількості прибутків на 82%. На Близькому Сході зафіксовано зниження на 73%, а в Африці – на 69% за цей десятимісячний період. Міжнародні прибуття в Європу та Америку скоротилися на 68%. За оцінками, падіння міжнародного туризму в 2020 році еквівалентне втраті близько 1 мільярда прибуття та 1,1 трильйона доларів США надходжень від міжнародного туризму (UNWTO, 2021)¹.

Починаючи з 20 квітня 2020 року в Україні було введено обмеження для в'їзду у 100% закордонних напрямів, а відповідно даних Всесвітньої туристичної організації (UNWTO, 2021)² до жовтня 2020 року міжнародні туристичні потоки зменшилися на 72%, причому, найбільший спад зафіксований у березні (97%) та у квітні (96%). Аналогічна ситу-

¹ UNWTO : веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org/>_(дата звернення: 01.11.2021).

² UNWTO : веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org/>_(дата звернення: 01.11.2021).

ація склалася і всередині країни, тобто внутрішній туризм теж зазнав негативного впливу карантинних обмежень. Така ситуація спричинила закриття значної кількості туроператорів і турагентів в Україні, які не вистояли в умовах кризи картинних обмежень¹.

Така ситуація як у світі, так і на території України склалася у зв'язку із впровадженням заходів направлених на запобігання поширенню пандемії COVID-19, які полягають у впровадженні політики соціального дистанціювання до повної або часткової ізоляції уражених територій. Це суттєво обмежувало мобільність людей по всьому світу та на території України, що спричинило утруднення міжнародного руху туристів та мало суттєвий вплив на діяльність туристичної індустрії в Україні та в світі загалом.

Обмежена мобільність людей та зниження руху туристів за межі та в середині країни, в свою чергу, потягло за собою зменшення кількості туристів, які звертались до туроператорів та турагентів з метою обслуговування їх. Це могло стати причиною зменшення кількості туроператорів та турагентів в Україні.

Для більш детального аналізу зменшення кількості туроператорів і турагентів України варто здійснити порівняльну характеристику їх кількості у 2019 та 2020 роках. Такий аналіз дасть можливість порівняти кількість таких об'єктів в Україні загалом та в розрізі областей, виявити які області найбільше постраждали та встановити які туристичні потоки (в'їзні, виїзні чи внутрішні) найбільше скоротились в цей період (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість туроператорів та турагентів у 2019 та 2020 роках
Table 1. Number of tour operators and travel agents in 2019 and 2020

Територія	Загальна кількість туроператорів і турагентів	2019 рік				Загальна кількість туроператорів і турагентів	2020 рік			
		Кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб	з них		Кількість турагентів – фізичних осіб – підприємців		Кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб	з них		Кількість турагентів – фізичних осіб – підприємців
			туроператори	турагенти				туроператори	турагенти	
Україна	4441	1797	538	1259	2644	3867	1561	452	1109	2306
Вінницька	87	23	6	17	64	79	19	6	13	60
Волинська	89	18	4	14	71	70	13	2	11	57
Дніпропетровська	429	111	15	96	318	431	109	15	94	322
Донецька	94	29	3	26	65	82	26	2	24	56
Житомирська	66	16	3	13	50	59	16	3	13	43
Закарпатська	84	29	12	17	55	72	22	9	13	50
Запорізька	146	61	3	58	85	147	57	4	53	90
Івано-Франківська	117	29	8	21	88	104	25	7	18	79
Київська	223	48	6	42	175	220	47	10	37	173
Кіровоградська	68	14	-	14	54	57	13	-	13	44
Луганська	44	7	-	7	37	37	6	-	6	31
Львівська	359	134	61	73	225	265	97	38	59	168
Миколаївська	84	21	3	18	63	89	20	1	19	69
Одеська	261	120	13	107	141	194	92	12	80	102
Полтавська	150	14	-	14	136	124	14	-	14	110
Рівненська	107	27	3	24	80	102	28	2	26	74
Сумська	104	18	3	15	86	85	17	2	15	68
Тернопільська	85	18	7	11	67	65	14	4	10	51
Харківська	253	85	8	77	168	234	84	7	77	150
Херсонська	73	10	2	8	63	54	8	1	7	46
Хмельницька	78	21	2	19	57	63	18	1	17	45
Черкаська	110	27	7	20	83	99	20	6	14	79
Чернівецька	77	35	7	28	42	55	28	6	22	27
Чернігівська	57	17	1	16	40	57	18	1	17	39
м. Київ	1196	865	361	504	331	1023	750	313	437	273

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України²

¹ Туристичний барометр України. Київ. 2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-barometer-2020.pdf> (дата звернення: 04.11.2021).

² Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_ty_r_dil.htm (дата звернення: 04.11.2021).

На основі даних таблиці 1 варто зазначити, що станом на 2019 рік загальна кількість туроператорів і турагентів в Україні становила 4441 об'єкт, а вже станом на 2020 рік – 3867 об'єктів. Як бачимо, загальна кількість туроператорів і турагентів змінилась на 574, тобто зменшення відбулось на 12,9%, що наочно видно з рисунка 1.

Варто проаналізувати в розрізі областей динаміку змін кількості туроператорів і турагентів (табл. 1, рис. 2). Отже, за наведеними

даними у 2019 році найбільша кількість туроператорів і турагентів зосереджено в м. Києві (1196 об'єктів), у Дніпропетровській (429 об'єктів), Львівській (359 об'єктів), Одеській (261 об'єкт), Харківській обл. (253 об'єктів), та Київській без м. Києва (223 об'єкти) областях, кількість яких перевищувала за 200 об'єктів. В інших областях кількість туроператорів і турагентів коливається від 44 – в Луганській, до 150 – в Полтавській.

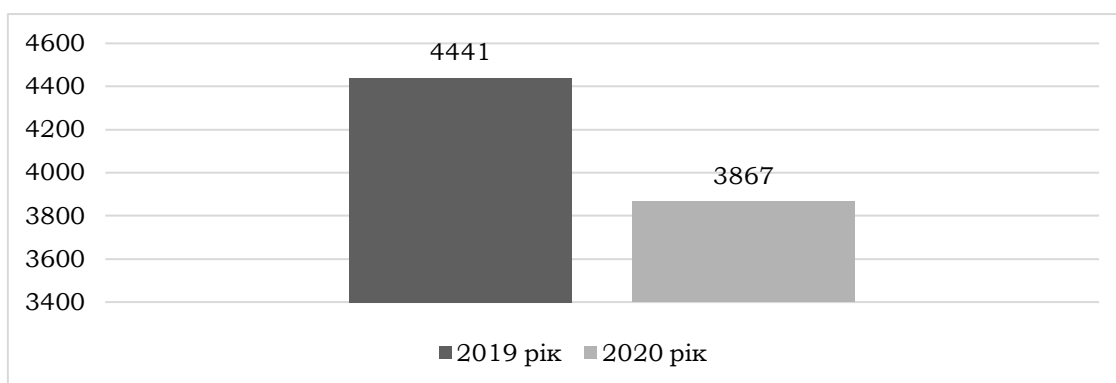

Рис. 1. Динаміка зменшення кількості туроператорів і турагентів в Україні з 2019 по 2020 рр., одиниць

Fig. 1. Dynamics of reducing the number of tour operators and travel agents in Ukraine from 2019 to 2020, units

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)¹

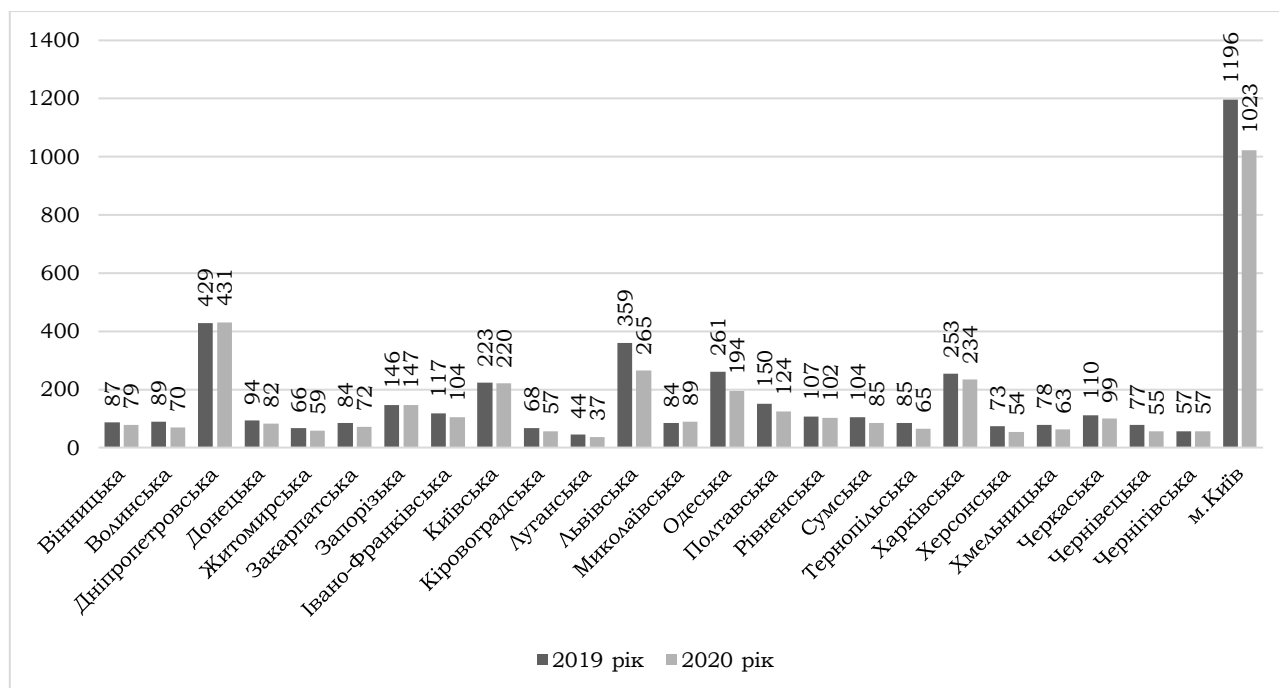

Рис. 2. Динаміка змін кількості туроператорів і турагентів в Україні в розрізі областей з 2019 по 2020 рр., одиниць

Fig. 2. Dynamics of changes in the number of tour operators and travel agents in Ukraine in terms of regions from 2019 to 2020, units

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)²

¹Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm (дата звернення: 04.11.2021).

²Там само.

Станом на 2020 рік лідерами по кількості туроператорів і турагентів так і залишились м. Київ (1023 об'єкти, відбулось зменшення на 14,5%), Дніпропетровська (431 об'єкт, відбулось збільшення на 0,5%), Львівська (265 об'єкти, відбулось зменшення на 26,2%), Харківська (234 об'єкти, відбулось зменшення на 7,5%), Київська без міста Києва (220 об'єктів, відбулось зменшення на 1,3%) та Одеська (194 об'єкти, відбулось зменш на 25,7% і не досягає позначки 200 об'єктів) області. Тобто можна стверджувати, що за рахунок того, що в цих областях і до карантину показники кількості туроператорів і турагентів були високі, то їх зменшення кардинально не позначилось після їх зменшення під час карантинних обмежень у 2020 році.

Найвищий показник зменшення кількості туроператорів і турагентів в Україні з 2019 по 2020 рр. зафіксовано в Чернівецькій (на 28,6%), Львівській (на 26,2%), Херсонській (на 26,0%), Одеській (25,7%), Тернопільській

(на 23,5%) та Волинській (на 21,3%) областях (табл. 2). Варто звернути увагу на Чернівецьку область, де кількість туроператорів і турагентів залишилась сталою – 57 об'єктів. Також існують області, в яких відбулось незначне збільшення кількості туроператорів і турагентів, це – Миколаївська (на 5,9%), Запорізька (на 0,7%) та Дніпропетровська (на 0,5%) області.

Кількість туристів обслугованих туроператорами і турагентами в Україні у 2020 році в свою чергу теж кардинально скоротилась в порівнянні з 2019 роком. Якщо у 2019 році їх кількість становила 6132097, то у 2020 році скоротилась на 61,5 % і становила всього 2360278 (табл. 3, рис. 3). Таке значне зменшення кількості туристів спричинило закриття багатьох туроператорів і турагентів, які не змогли пережити кризи на ринку туристичних послуг, пов'язаної із карантинними обмеженнями та закриттям кордонів.

Таблиця 2. Динаміка змін загальної кількості туроператорів і турагентів у 2019 та 2020 рр.
Table 2. Dynamics of changes in the total number of tour operators and travel agents in 2019 and 2020

	Загальна кількість туроператорів і турагентів у 2019 році, одиниць	Загальна кількість туроператорів і турагентів у 2020 році, одиниць	Динаміка змін загальної кількості туроператорів і турагентів, %
Україна	4441	3867	-12,925
Вінницька	87	79	-9,1954
Волинська	89	70	-21,348
Дніпропетровська	429	431	0,4662
Донецька	94	82	-12,766
Житомирська	66	59	-10,606
Закарпатська	84	72	-14,286
Запорізька	146	147	0,68493
Івано-Франківська	117	104	-11,111
Київська	223	220	-1,3453
Кіровоградська	68	57	-16,176
Луганська	44	37	-15,909
Львівська	359	265	-26,184
Миколаївська	84	89	5,95238
Одеська	261	194	-25,67
Полтавська	150	124	-17,333
Рівненська	107	102	-4,6729
Сумська	104	85	-18,269
Тернопільська	85	65	-23,529
Харківська	253	234	-7,5099
Херсонська	73	54	-26,027
Хмельницька	78	63	-19,231
Черкаська	110	99	-10
Чернівецька	77	55	-28,571
Чернігівська	57	57	0
м.Київ	1196	1023	-14,465

Джерело: складено автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)¹

¹Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_ty_r_dil.htm (дата звернення: 04.11.2021).

Таблиця 3. Кількість туристів обслугованих туроператорами і турагентами в Україні у 2019 та 2020 рр.

Table 3. The number of tourists served by tour operators and travel agents in Ukraine in 2019 and 2020

	Усього	У тому числі за метою поїздки					
		служба, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізова- ний туризм	інша
2019 рік							
Кількість туристів, обслугованих туроператорами і турагентами	6132097	2711171	5761645	65929	4246	21529	7577
з них							
в'їзних (іноземних) туристів	86840	5324	61027	2812	194	16874	609
виїзних туристів	5524866	91778	5407575	18255	1599	1985	3674
внутрішніх туристів	520391	174069	293043	44862	2453	2670	3294
2020 рік							
Кількість туристів, обслугованих туроператорами і турагентами	2360278	61198	2269271	17921	1538	4584	5766
з них							
в'їзних (іноземних) туристів	11964	481	8596	271	256	2304	56
виїзних туристів	2125702	15087	2107907	736	525	55	1392
внутрішніх туристів	222612	45630	152768	16914	757	2225	4318

Джерело: складено автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)¹

Значні зміни відбулись і в розрізі в'їзних (іноземних), виїзних та внутрішніх туристів. Якщо станом на 2019 рік кількість іноземних туристів, які відвідали Українські туристичні куточки та скористались послугами туроператорів і турагентів в Україні, становила 86840 осіб, то вже станом на 2020 рік їх кількість значно знизилась до 11964 осіб, тобто на 86,2%. В порівнянні з кількістю в'їзних ту-

ристів, кількість виїзних, які скористались послугами туроператорів і турагентів в Україні, станом на 2019 рік була набагато вища – 5524866 осіб і вже у 2020 році скоротилась на 61,5% до кількості 2125702 особи. Кількість внутрішніх туристів обслугованих туроператорами і турагентами України з 520391 особи у 2019 році зменшилась до 222612 осіб у 2020 році, тобто на 57,2% (рис. 4).

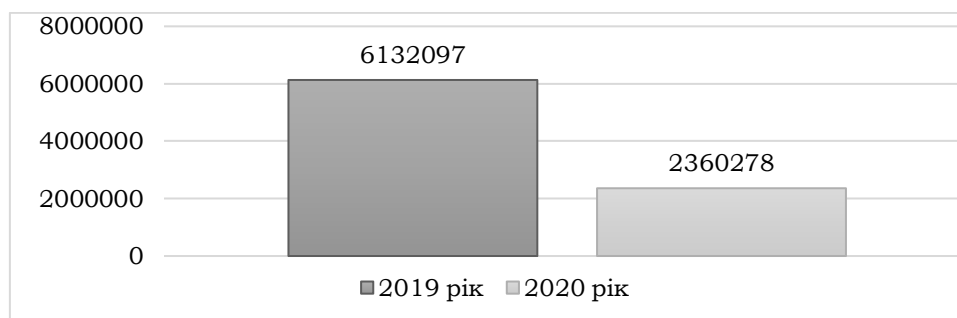

Рис. 3. Динаміка зміни кількості туристів обслугованих туроператорами і турагентами в Україні з 2019 по 2020 рр., осіб

Fig. 3. Dynamics of change in the number of tourists served by tour operators and travel agents in Ukraine from 2019 to 2020, persons

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)²

¹Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm (дата звернення: 04.11.2021).

²Там само.

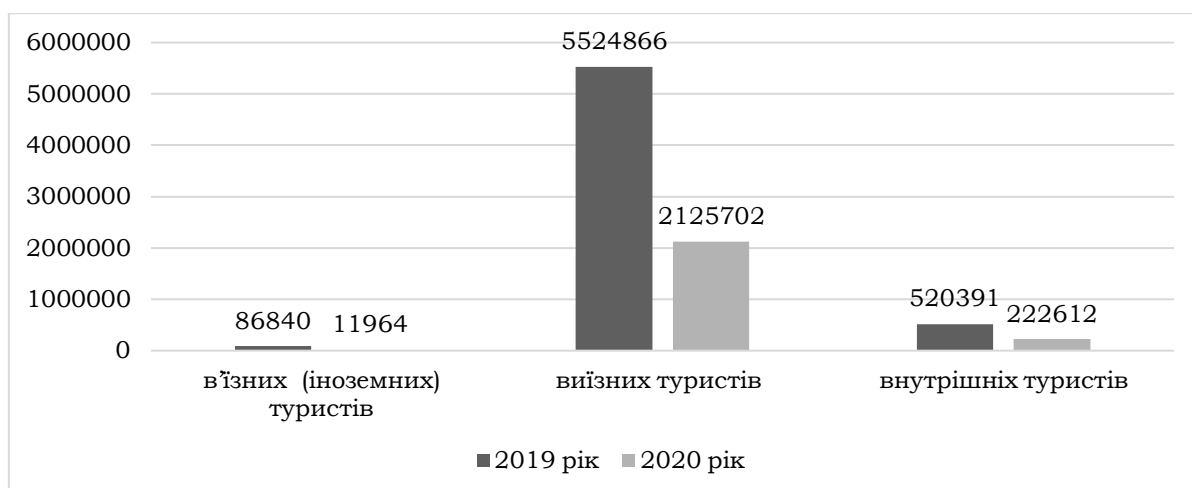

Рис. 4. Динаміка зміни кількості в'їзних, виїзних та внутрішніх туристів обслугованих туроператорами та турагентами в Україні з 2019 по 2020 рр., осіб

Fig. 4. Dynamics of change in the number of incoming, outgoing and domestic tourists served by tour operators and travel agents in Ukraine from 2019 to 2020, persons

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)¹

З наведених вище даних стає зрозуміло, що у відсотковому співвідношенні, найбільше скоротилась кількість в'їзних (іноземних) туристів обслугованих туроператорами і турагентами, далі вже виїзних, і найменше скорочення кількості відбулось у внутрішньому туризмі. Що можна пов'язати із закриттям кордонів, великим ризиком зараження вірусною інфекцією, а також і кризою в економіці, яка вплинула на доходи населення в цей період.

Щодо мети поїздки (для в'їзних, виїзних і

внутрішніх туристів), то ситуація склалася наступним чином (рис. 5): у 2019 році найбільша кількість туристів обслугованих туроператорами і турагентами України відбулося з метою дозвілля та відпочинку – 5761645 осіб, далі службові, ділові поїздки та з метою навчання – 271171 осіб, і значно менша кількість з метою лікування – 65922 особи, спеціалізований туризм – 21529 осіб, спортивний туризм – 4246 та інші причини – 7577 осіб.

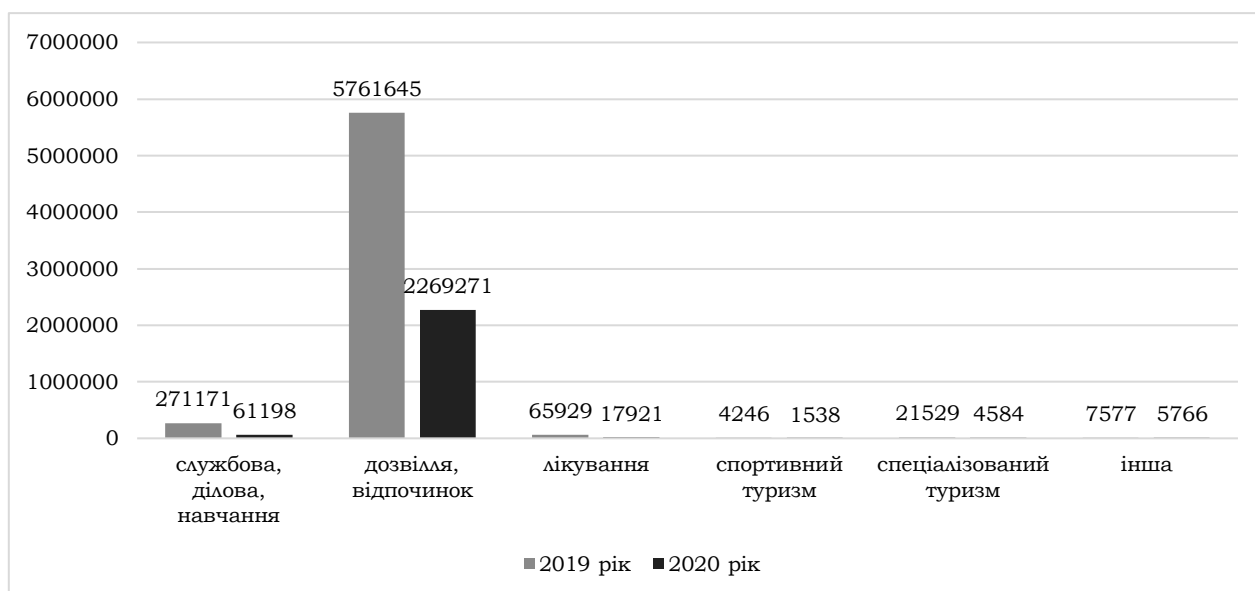

Рис. 5. Динаміка зміни кількості туристів за метою поїздки обслугованих туроператорами і турагентами в Україні з 2019 по 2020 рр.

Fig. 5. Dynamics of change in the number of tourists for the purpose of travel served by tour operators and travel agents in Ukraine from 2019 to 2020

Джерело: побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2020)²

¹Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm (дата звернення: 04.11.2021).

²Там само.

Станом на 2020 рік відповідно кількість туристів скоротилась (рис. 5), а туроператорами і турагентами було обслуговано 2269271 туристів (зменшення на 60,6%), що подорожували з метою дозвілля та відпочинку, 61198 туристів (зменшення на 77,4%) – з метою службових, ділових поїздок, навчання, 17921 турист (зменшення на 72,8%) – 4584 туристи (зменшення на 78,7%) – спеціалізований туризм, 1538 туристів (зменшення на 63,7%) – спортивний туризм, 5766 туристів (зменшення на 23,9%) – подорожуючі за будь-якими іншими причинами.

Наведені попередньо дані показують, що найбільше у відсотковому співвідношенні скоротилась кількість туристів обслугованих туроператорами і турагентами України, які подорожували з метою спеціалізованого туризму, з метою службових, ділових поїздок та навчання, з метою лікування. Не значно змінилися показники лише інших причин поїздок загалом, хоча і попередні показники в порівнянні з усіма іншими не були значно високими.

Під час кризи у сфері туризму у 2020 році спричиненої поширенням вірусу COVID-19, туристи почали надавати переваги вибору коротшого терміну відпочинку, індивідуальному пересуванню (власним транспортом), індивідуальному розміщенню. Також різко змінилися вподобання туристів, які почали приділяти більше уваги гігієні, здоровому способу життя, активному використанню безготівкової оплати, засобам доставки та надання переваги онлайн-технологіям.

Важливими напрямками у подоланні наслідків кризи в туристичній сфері є фінансування розбудови інфраструктури, забезпечення охорони пам'яток, музейна безпека, розвиток сучасних засобів цифрової комунікації та доступність інформації про туристичні локації, заклади харчування, засоби пересування в глобальній мережі Інтернет.

Варто окреслити такий напрям як зміцнення довіри через забезпечення захисту та безпеки у всіх видах туристичної діяльності, зміцнення партнерських зв'язків та солідарності на користь соціально-економічного відновлення. Важливе місце посідає підтримка розвитку туристичної інфраструктури та надання якісних послуг упродовж всього виробничо-збутового ланцюжка туристичної галузі, сприяння інвестиційній діяльності, створення сприятливих умов для розвитку внутрішнього та регіонального туризму.

Максимальне збільшення використання технологій в туристичній сфері, пропаганда та просування цифровізації з метою вироблення інноваційних рішень та інвестування коштів у розвиток цифрових навичок, особливо у працівників, що тимчасово не працюють, та осіб, які шукають роботу сприятиме

відновленню та розвитку туризму в майбутньому.

Для просування вперед на шляху до забезпечення стабільного майбутнього та досягнення глобальних цілей потрібно забезпечувати більшу гнучкість при виборі підходів до туризму. Глобальний кризовий комітет у галузі туризму об'єднав туристичний сектор з метою намітити загальносекторальні заходи реагування у зв'язку з проблемою пандемії COVID-19, яка не має аналогів в історії. У контексті забезпечення ефективної координації планів та стратегій відновлення та діяльності б доцільно зробити основний акцент на врахуванні інтересів людей, задіяти державні структури, партнерів з розвитку та міжнародні фінансові установ з метою істотного впливу на економіку та отримання людськими коштами до існування

Як важливий перспективний напрям виходу українського туризму з коронавірусної кризи варто розглянути рекреаційний туризм, що останнім часом став потужним джерелом попиту і може принести значний рівень прибутків. В умовах правильного розвитку ця галузь в сучасних глобальних умовах туризму спроможна вийти вперед і приносити значні прибутки. Але все ж важливим регулятором впливу на розвиток туризму в Україні залишається держава.

Слід зауважити, сусідні держави швидко відреагували на необхідність зменшити економічні наслідки пов'язані з поширенням COVID-19 і взяли за основу два підходи для подолання ситуації: по-перше, забезпечення доступних кредитних ліній для бізнесу, в тому числі і туристичного, по-друге, відтермінування сплати боргових і податкових зобов'язань.

Висновки. Отже, в Україні у 2020 році спостерігається значне зниження туристичних потоків, а відтак, це призвело до зменшення кількості туроператорів і турагентів, що обслуговують туристів на ринку туристичних послуг. Відставання у вживанні заходів спрямованих на підтримку туристичної сфери ставить під удар дану галузь на глобальному ринку. Що стосується внутрішнього та виїзного туризму, то вони залишаються у значно кращій ситуації, ніж в'їзний, який і до кризи в порівнянні був не в найкращому становищі, оскільки частка внутрішніх та виїзних потоків туризму значно перевищує показники в'їзних потоків.

Враховуючи ризики та очікувані вподобання туристів, туризм повинен розбудовуватись і підтримуватись і на центральному, і на місцевому рівнях. Обов'язковим має відбуватись розвиток внутрішнього туризму, який дав би змогу перезапустити туристичну галузь, зменшити негативний вплив кризи

спричиненої поширенням COVID-19 та створив основу для підвищення конкурентоспроможності України на глобальному ринку туристичних послуг.

Розгляд наслідків впливу пандемії COVID-19 на кількість туристичних агентств та туристичних операторів в Україні загалом і в розрізі областей показав, їх кількість значно скоротилась у 2020 році в порівнянні з попереднім 2019. Така ситуація пов'язана з тим, що в кризовій ситуації на ринку туристичних послуг вистояли найсильніші туроператори і турагенти України.

Наслідки впливу пандемії COVID-19 значно позначились і на кількості в'їзних, виїзних та внутрішніх туристів, кількість яких значно знизилась, причому найбільше постраждав в'їзний туризм який і до цього мав не найкращі показники. За метою подорожі туристи як і раніше надають перевагу відпочинку та дозвіллю, хоча і тут більш ніж на половину туристичні потоки зменшились.

За результатами дослідження варто виділити напрями, що можуть бути сприятли-

вими для виходу туристичного бізнесу в Україні з кризи спричиненої поширенням COVID-19:

- підтримка розвитку внутрішнього туризму, який буде набагато безпечніший для туристів у період пандемії, не дасть занепасти туризму в Україні загалом і забезпечить прибуток як туристичним підприємствам та і в економіку України;

- створення максимального балансу «ціна-якість» на ринку туристичних послуг, що відіграватиме важливу роль у розвитку туристичної галузі України;

- санітарно-гігієнічні умови та можливість менше контактування між туристами, що є надзвичайно важливою вимогою сьогодення;

- запровадження засобів Інтернет-технологій для поширення інформації та реклами, що сприятиме більшій обізнаності туристів про туристичні послуги в умовах карантину

- підтримка внутрішнього туризму державою через запровадження туристичних ваучерів і кредитних ліній для туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Савіцька О. П. Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління.* 2013. № 754. С. 68–74.
2. Давидова О. Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2015. № 7. С. 65–69.
3. Савченко В. Ф., Стойка С. О. Роль держави у розвитку туристичної індустрії України. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління.* 2013. № 1 (17). С. 9–15.
4. Безсмертнюк Т. П. Нормативно-правове забезпечення розвитку туристичної діяльності в Україні. *Сучасні тенденції розвитку науки і практики* : VII Міжнародна наукова конференція, 02-05 листопада 2021 р., Варна, Болгарія, 2021. С. 604–607. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/11/MODERN-TRENDS-IN-DEVELOPMENT-SCIENCE-AND-PRACTICE.pdf#page=605> (дата звернення: 02.11.2021).
5. Agbola F. W., Dogru T., Gunter U. Tourism Demand: Emerging Theoretical and Empirical Issues. *Tourism Economics.* 2020. Vol. 26, 8. Pp. 1307–1310. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354816620956747>.
6. Raki A., Nayer D., Nazifi A., Alexander, M., Seyf S. Tourism recovery strategies during major crises: The role of proactivity. *Annals of Tourism Research.* 2021. Vol. 90(3). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103144>.
7. Kyryliuk I. Formation of tourist cluster as a way to economic growth of the region. *Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values* : II International scientific and practical conference. June 01, 2020. Kyiv : KNUTE. P. 106–112. DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2020-06-01.12>.
8. Штангесва Н. І., Поворознюк І. М. Сучасний стан та тенденції розвитку природного (сільського зеленого) туризму в Україні. *Економічні горизонти.* 2017. №2 (3). С. 85–89. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(3\).2017.128768](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(3).2017.128768).
9. Do B., Nguyen N., D'Souza C., Bui H. D., Nguyen T. N. H. Strategic responses to COVID-19: The case of tour operators in Vietnam. *Tourism and Hospitality Research.* 2021. Vol. 22(1). P. 5–17. DOI: <https://doi.org/10.1177/1467358421993902>.
10. Škare M., Soriano D. R., Porada-Rochoń M. Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change.* 2021. № 163. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>.
11. Del Valle A. S. The Tourism Industry and the Impact of Covid-19, Scenarios and Proposals. *Global Journey Consulting Madrid.* 2020. URL: https://worldshoppingtourism.com/downloads/GJC_THE_TOURISM_INDUSTRY_AND_THE_IMPACT_OF_COVID_19.pdf (дата звернення: 06.11.2021).
12. Мозолев О. М., Хмара М. А. Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах пандемії COVID-19. *In: The I International Science Conference on Multidisciplinary Research.* 2021. P. 1086–1090. URL: <http://www.lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/7677/1/1-Conference-January-19%E2%80%9321BerlinGermany-book.pdf#page=1087> (дата звернення: 09.11.2021).
13. Поворознюк І. Формування та реалізація антикризового управління на підприємствах індустрії гостинності в період пандемії covid-19. *Економіка та суспільство.* 2021. № 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-18>.

14. Бойко В. О., Бойко Л. О. Внутрішній туризм в Україні: виклики сьогодення. «*Science and study 2020*»: матеріали II Міжнародного форуму молодих науковців та дослідників (17-18 вересня 2020 року), Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «СПЕЙСТАЙМ», Київ, 2020. С. 89–91. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/4485> (дата звернення: 09.11.2021).
15. Моїсєєва Н. І. Лапченко А. С., Омельченко, Г. Ю. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні (зокрема на Харківщині) в умовах пандемії COVID-19. *Science and education: problems, prospects and innovations: The 1st International scientific and practical conference*, October 7-9, 2020. CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2020. P. 386–390.
16. Цимбалюк С. М. Вплив пандемії covid-19 на розвиток туризму в Україні. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., Хмельницький, 26 лютого 2021 р. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2021. С. 170–175.
17. Самілик М., Кубрак О. Особливості розвитку гастрономічного туризму України в умовах пандемії COVID-19. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2021. № 4(1). С. 99–107. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7603.4.1.2021.235157>.
18. Графська О., Підвальна О., Боднарчук Х. Перспективи розвитку внутрішнього туризму в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-52>.
19. Тюріна Д. Міжнародний туризм в умовах пандемії: проблеми та шляхи подальшого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/637> (дата звернення: 04.11.2021).
20. Кіш Г. В. Вплив пандемії covid-19 на туристичну сферу. *Економічні студії*. 2021. № 2(32). С. 23–26.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2021 р.

Стаття рекомендована до друку 16.12.2021 р.

Nataliia Barvinok, Lecturer, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2, Sadova Str., Uman, 20300, Ukraine
 barvinok.n@udpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6661-4780>

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ACTIVITIES OF THE TOURISM INDUSTRY IN UKRAINE

Abstract. The purpose of writing this article is to analyze and assess the impact of the global pandemic caused by COVID-19 on the activities of the tourism industry in Ukraine in general and by region. The article examines the impact of the COVID-19 pandemic on the number of travel agencies and tour operators in Ukraine and found that the number of tour operators and travel agents in Ukraine in 2020 compared to 2019 decreased by 12.9%. In terms of oblasts, the most noticeable decrease took place in Chernivtsi oblast - by almost 28%. But it should be noted that in some areas the reduction in the number of tour operators and travel agents has not occurred, and in some their number has even increased.

The consequences of the COVID-19 pandemic on the number of tourists served by tour operators and travel agents were considered and it was found that their total number has more than halved, by 61.5%. Moreover, the most noticeable decrease in tourists served by tour operators and travel agents occurred in the number of incoming (foreign) tourists - by 86.2%. The situation is better with outbound and domestic tourists: their number decreased by 61.5% and 57.2%, respectively. Estimation of the data on the number of tourists served by tour operators and travel agents who traveled for different purposes, found that the largest number of tourists travel for leisure and recreation, despite the overall decrease in the number of tourists. The study revealed that in Ukraine in 2020 compared to 2019 there is a significant decrease in tourist flows, especially foreign, the indicators of which were previously low. This situation has led to a decrease in the number of tour operators and travel agents serving tourists in the market of tourist services.

The directions of work that may be favorable for the exit of the tourism industry of Ukraine from the crisis caused by the spread of COVID-19 were outlined. First, the support of domestic tourism will not allow the decline of tourism in Ukraine in general and will provide a profit for both tourism enterprises and the economy of Ukraine. Secondly, it is necessary to create a balance between the price and quality of tourist services in Ukraine, which will be available to the local population and generate income, which will play an important role in the development of the tourism industry of Ukraine. Thirdly, a special place in the development of tourism today is the observance of sanitary and hygienic conditions and the possibility of less contact between tourists, which will attract the attention of tourists who are wary of the spread of infections. Fourth, in

today's conditions it is necessary to actively implement Internet technologies for the dissemination of advertising information, which will contribute to greater awareness of tourists about travel services in quarantine.

Keywords: **Tourism Industry, Tour Operators, Travel Agents, Tourist Flows, Pandemic, COVID-19.**

JEL Classification: L83; L84; O14.

REFERENCES

1. Savitska, O. P. (2013). Strategy of development of tourist industry in Ukraine: regional aspects. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Problems of economics and management*, 754, 68-74. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_12. (in Ukrainian)
2. Davidova, O. G. (2015). Features of application of innovations in development of tourist branch of Ukraine. *Bulletin of Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Series: Economics*, 7 (172), 65-69. (in Ukrainian)
3. Savchenko, V. F., & Stoyka, S. O. (2013). The role of the state in the development of the tourism industry of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Chernihiv State Institute of Economics and Management*, 1 (17), 9-15. (in Ukrainian)
4. Bezmertnyuk, T. P. (2021). Regulatory and legal support for the development of tourist activity in Ukraine. *Current trends in science and practice : VII International Scientific Conference*, November 2 - 5, 2021, Varna, Bulgaria (pp. 604–607). Retrieved from <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/11/MODERN-TRENDS-IN-DEVELOPMENT-SCIENCE-AND-PRACTICE.pdf#page=605>. (in Ukrainian)
5. Agbola, F. W., Dogru, T., & Gunter, U (2020). Tourism Demand: Emerging Theoretical and Empirical Issues. *Tourism Economics*, 26(8), 1307-1310. doi: <https://doi.org/10.1177/1354816620956747>.
6. Raki, A., Nayer, D., Nazifi, A., Alexander, M., & Seyf, S. (2021). Tourism recovery strategies during major crises: The role of proactivity. *Annals of Tourism Research*, 90 (3). doi: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103144>.
7. Kyryliuk, I. (2020). Formation of tourist cluster as a way to economic growth of the region. *Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values: II International scientific and practical conference* (pp. 106-112). doi: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2020-06-01.12>.
8. Shtangeeva, N. I., & Povoroznyuk, I. M. (2017). Current state and trends in the development of natural (rural green) tourism in Ukraine. *Economic Horizons*, 2(3), 85-89. doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(3\).2017.128768](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(3).2017.128768). (in Ukrainian)
9. Do, B., Nguyen, N., D'Souza, C., Bui, H. D., & Nguyen, T. N. H. (2021). Strategic responses to COVID-19: The case of tour operators in Vietnam. *Tourism and Hospitality Research*, 22(1), 5-17. doi: <https://doi.org/10.1177/1467358421993902>.
10. Skare, M., Soriano, D. R., & Porada-Rochoń, M. (2021). Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 163. doi: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>.
11. Del Valle, A. S. (2020). The Tourism Industry and the Impact of Covid-19, Scenarios and Proposals. *Global Journey Consulting Madrid*. Retrieved from https://worldshoppingtourism.com/downloads/GJC_THE_TOURISM_INDUSTRY_AND_THE_IMPACT_OF_COVID_19.pdf.
12. Mozolev, O. M., & Cloud, M. A. (2021). Problems and prospects of development of the tourism industry of Ukraine in the conditions of the COVID-19 pandemic. In *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, 1086-1090. Retrieved from <http://www.lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/7677/1/I-Conference-January-19%E2%80%9321BerlinGermany-book.pdf#page=1087>. (in Ukrainian)
13. Povoroznyuk, I. (2021). Formation and implementation of anti-crisis management at the enterprises of the hospitality industry during the covid-19 pandemic. *Economy and society*, 29. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-18>. (in Ukrainian)
14. Boyko, V. O., & Boyko, L. O. (2020). Domestic tourism in Ukraine: the challenges of today. *Science and study*. 89-91. Retrieved from <http://hdl.handle.net/123456789/4485>. (in Ukrainian)
15. Moiseeva, N. I., Lapchenko, A. S., & Omelchenko, G. Yu. (2020). Development of rural green tourism in Ukraine (especially in Kharkiv region) in the conditions of the COVID-19 pandemic. *Science and education: problems, prospects and innovations : The 1st International scientific and practical conference* (pp. 170-175). (in Ukrainian)
16. Tsimbalyuk, S. M. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on the development of tourism in Ukraine. *Current issues of education in the field of tourism, physical culture and sports: materials of the All-Ukrainian scientific-practical. Conf., Khmelnytsky, February 26, 2021* (pp. 170). (in Ukrainian)
17. Samilik, M., & Kubrak, O. (2021). Features of development of gastronomic tourism of Ukraine in the conditions of pandemic COVID-19. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Tourism*, 4(1), 99–107. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-7603.4.1.2021.235157>. (in Ukrainian)
18. Graftska, O., Pidvalna, O., & Bodnarchuk, H. (2021). Prospects for the development of domestic tourism in the convention of the covid-19 pandemic. *Economy and society*, 25. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-52>. (in Ukrainian)
19. Tyurina, D. (2021). International tourism in a pandemic condition: problems and ways of further development. *Economy and society*, 30. Retrieved from <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/637>. (in Ukrainian)
20. Kish, G. V. (2021). Impact of the covid-19 pandemic on tourism. *Economic Studies*, 2(32), 23-26. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 21.11.2021.

The article is recommended for printing 16.12.2021.